

80-річчя академіка НАН України П.С. КИСЛОГО

Павло Степанович Кислий народився 5 березня 1933 р. у с. Мала Олександрівка Бориспільського району Київської області в селянській родині. Після закінчення в 1957 р. Київського політехнічного інституту (спеціальність «металознавство, устаткування і технологія термічного оброблення металів») П.С. Кислий отримав направлення на роботу в Інститут металокераміки і спецсплавів АН УРСР (нині Інститут проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України). У 1966 р. він створив і очолив відділ керметів Інституту. У 1977 р. Павла Степановича було переведено на посаду заступника директора в Інститут надтвердих матеріалів АН УРСР (тепер Інститут надтвердих матеріалів ім. В.М. Бакуля НАН України, ІНМ). Відразу ж після приходу в ІНМ він організував відділ тугоплавких надтвердих матеріалів. У 1962 р. П.С. Кислий захистив кандидатську, а в 1973 р. — докторську дисертацію, у 1979 р. здобув учене звання про-

фесора. У 1982 р. його обрано членом-кореспондентом, а в 1992 р. — академіком НАН України.

У кандидатській дисертації Павла Степановича було узагальнено результати дослідження термоелектричних властивостей тугоплавких карбідів, боридів, силіцидів, обґрунтовано можливість їх застосування для побудови термоелектричних датчиків температури. Вивчення реологічних властивостей пластифікованих мас дало йому змогу сформулювати теорію течії пластифікованих порошків тугоплавких з'єднань і створити технологічні процеси формування стрижнів і труб, захисних чохла, а також високотемпературних термопар і нагрівачів.

У 1963–1973 рр. П.С. Кислий розробляв наукові основи одержання нових вогнетривких, окалино- і термостійких матеріалів із гомогенною і гетерогенною структурою на базі тугоплавких з'єднань. Ці результати відображено в його докторській дисертації.

Під керівництвом і за участі Павла Степановича створено нові високотемпературні установки і методики досліджень процесів спікання, плавлення та відпалення тугоплавких з'єднань: високотемпературний дилатометр, установки для вивчення кінетики спікання методами електропровідності та поглинання ультразвукових коливань. Розроблено основи й кількісні критерії активації процесу спікання тугоплавких з'єднань в умовах впливу швидкості нагрівання, ультразвукового опромінення, дії газового середовища, вакууму, легування металами.

Відділ керметів Інституту металокераміки і спецсплавів АН УРСР під керівництвом П.С. Кислого став центром технологічного

розроблення нових композиційних матеріалів на основі тугоплавких з'єднань. Роботи виконували переважно за договірною тематикою з підприємствами військового комплексу — КБ Люльки, КБ Кузнецова, СКБ «Турбіна», ВНДІ «Трансмаш», МКТС, КБ «Термоприлад». Масове виробництво нових керамічних матеріалів, яке Павло Степанович налагодив на базі ОКТБ Інституту, а потім і на Броварському заводі порошкової металургії, сприяло випуску серій унікальних високовогнетривких і жароміцних матеріалів та виробів із них для застосування в різних галузях промисловості.

Зокрема, для потреб металургії виготовляли захисні чохла термодар на основі дибориду цирконію та самозв'язаного карбїду кремнію (щодо організації їх виробництва було прийнято Постанову ЦК КПРС і РМ СРСР), тиглі для плавлення чорних і кольорових металів та надпровідних матеріалів, стопорні пари ливарних машин для дозування металевих розплавів, кристалізатори для установок безперервного розливання сталі. В електротехнічній промисловості використовували нагрівачі на основі дисиліциду молібдену для печей з температурою до 1700 °С з кисневим середовищем (вони здобули першу премію на Міжнародній виставці в Кельні) та на основі карбїду ніобію — для вакуумних печей з температурою до 2700 °С. У машинобудівній, електронній та харчовій індустрії застосовували випарники металів для нанесення у вакуумі металічних покриттів на метали, скло, дерево, папір, пластмасу, в хімічній промисловості — футерувальні елементи реакторів окисного піролізу метану для одержання ацетилену.

В ІНМ Павло Степанович працював над створенням нових композиційних надтвердих матеріалів з використанням високих статичних тисків, зокрема було отримано композиційний надтвердий матеріал на основі алмазу й карбїду титану. Уперше було досліджено кінетику й обґрунтовано механізм ущільнення під тиском ковалентних речовин, таких як карбїд бору, нітриди кремнію й алюмінію, розроблено процес одер-

жання високощільних керамічних матеріалів конструкційного призначення.

Нові керамічні матеріали знайшли застосування в різальному інструменті; фільтерах для протягування дроту; дюзах для розпилення пульпи й піску в піскоструменевих апаратах; деталях запірної арматури нафтових свердловин; теплопровідних електроізоляційних підкладках інтегральних напівпровідникових схем; стільникових структурах носіїв каталізаторів для хімічної промисловості й допалювання пального автомобільних двигунів; броньових пластинах для військової техніки і бронезилетах особового складу військ.

Науковий доробок П.С. Кислого становить 14 монографій, понад 300 наукових статей у вітчизняних і зарубіжних журналах, 175 авторських свідоцтв на винаходи. Його монографію «Высокотемпературные термодары и наконечники» перекладено англійською мовою і видано в США.

Павло Степанович плідно працює в напрямі підготовки молодого покоління науковців. Його учні захистили 39 кандидатських і 3 докторські дисертації в галузі матеріалознавства, порошкової металургії і фізики твердого тіла.

Упродовж 1977–1980 рр. П.С. Кислий був керівником секції «Тугоплавкі з'єднання» Державного комітету з науки і техніки СРСР, у 1980–1985 рр. — членом експертної ради ВАК СРСР, протягом 1985–1990 рр. — головним редактором міжнародного журналу «Ceramics International». Павло Степанович брав участь у багатьох міжнародних конференціях із порошкової металургії, теорії спікання, теорії твердих матеріалів і новітньої кераміки.

У 90-х рр. П.С. Кислий проявив високу політичну і громадську активність: брав участь у роботі Товариства української мови ім. Т.Г. Шевченка, був одним із фундаторів і заступником голови Київської організації Народного Руху України, головою колегії Руху з проблем науки і освіти. У 1990 р. Павло Степанович був обраний депутатом Верховної Ради України I скликання (1990–

1994). Він очолював парламентський Комітет з питань народної освіти і науки (1992–1994), Асоціацію народних депутатів України (1995–1997). З 1990 р. П.С. Кислий — президент Української наукової асоціації.

В останні роки Павло Степанович видав декілька книжок суспільної тематики: «Довгий шлях у політику», «Становлення парламентаризму в Україні», «Комітети — основа діяльності законодавчих органів влади», «Народний депутат України», а також поетичні збірки «Живи вічно, Україно» і «Пісні мами».

П.С. Кислого обрано членом Міжнародного планзеєвського товариства порошкової металургії (1977) і Міжнародного інституту науки з проблем спікання (1979), академіком Міжнародної академії кераміки (1982). У 2000 р. йому було вручено Почесний диплом

Американського біографічного інституту за визначний внесок у науковий прогрес ХХ ст., який засвідчує, що біографію Павла Степановича включено до довідника «Життя славетних» і видань цього Інституту.

За наполегливу наукову, науково-організаційну і громадську діяльність П.С. Кислого відзначено премією ім. П.Г. Соболевського (1977), званням «Заслужений діяч науки і техніки України» (1993), нагороджено орденами «Знак Пошани» (1983), «За заслуги» ІІІ ст. (2001), «Хрест Івана Мазепи» (2009), медалями «За трудовое отличие» (1967), «За трудовую доблесть» (1970) та ін.

Наукова спільнота, колеги й учні сердечно вітають Павла Степановича зі славним ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, довгих років життя, добробуту і творчої наснаги для подальшої роботи на благо України.

80-річчя академіка НАН України О.С. ОНИЩЕНКА

Олексій Семенович Оніщенко народився 17 березня 1933 р. Закінчивши в 1956 р. історико-філософський факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, О.С. Оніщенко понад 20 років віддав роботі в Інституті філософії АН УРСР, де пройшов шлях від аспіранта до заступника директора з наукової роботи. У 1962 р. Олексій Семенович захистив кандидатську, а в 1976 р. —

докторську дисертацію в галузі філософських наук, у 1977 р. здобув учене звання професора. Упродовж 1978–1991 рр. був директором Міжреспубліканського філіалу Інституту наукового атеїзму Академії суспільних наук у Києві. У 1992 р. О.С. Оніщенко очолив Центральну наукову бібліотеку АН України (нині — Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського).

Під його керівництвом установа, яка належить до найбільших книгозбірень світу, увійшла до кола національних бібліотек — особливих інституцій, що виконують функції головних державних науково-інформаційних центрів, репрезентують бібліотечну справу в міжнародному співробітництві. Статус національної було надано Бібліотеці в 1996 р. Указом Президента України.

Завдяки зусиллям О.С. Оніщенко істотно зросла роль НБУВ у системі вітчизняних установ гуманітарної науки і культури.